

Cronica

SĂPTĂMÎNAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL • ANUL IV • Nr. 37 (188) • SÎMBĂTĂ 13 IX 1969 • 12 PAGINI 1 LEU

Doru BUCUR:

„Compoziție”

ÎN PAGINA 4:

**PLASTICA
IEȘEANĂ
LA DALLES**

ÎN PAGINILE 7,8

**FRAGMENTARIUM
MODALITĂȚI
ALE LIRISMULUI**

ÎN PAGINA 9:

**CRONICA
IDEILOR
LITERARE**

ÎN PAGINA 12:

**LIRICĂ CEHOSLOVACĂ
PROZĂ DE BORGES**

APTITUDINI, VOCATIE, CARIERĂ

„Mieux vaut une tête faite qu'une tête bien pleine”.

MONTAIGNE

Areuși în viață e, desigur, o țintă luminoasă, cu rezonanță unică, așa cum a răta sună trist ca o eglogă, indiferent de conținutul pe care îl include și arile geografice respective.

E de observat că, pe măsura intensificării ritmului mondial, reglat de tehnica și industrializare, ritm ce reclamă indivizi cît mai compleți în sensul unei pregătiri moderne, problemele legate de această reușită capătă prioritate în dezbaterile contemporane de pe toate meridianele globului. Se pare că tindem spre o uniformizare a tipului ideal de om complet, format după toate canoanele civilizației noastre. De unde pînă acum totul era lăsat pe seama pedagogiei, de astă dată sînt solicitate diversele compartimente ale psihologiei, metodologia învățămîntului de toate gradele, filozofia, medicina, biologia, artele, — în general, tot ce poate colabora la formarea omului de mîine, acel om perfect, multilateral. Înarmat pentru rezolvarea problemelor mereu noi pe care ni le pune viața. Se discută pe plan mondial și în mod sistematic despre aptitudini, vocație, instruire adecvată, pentru ca, în final, să se ajungă la noțiunea de carieră.

Să pun la zecile de întrebări, se așteaptă răspunsuri; se expun situații dificile, se cer soluții, se fac anumite constatări alarmante, se procedează la reforme ale învățămîntului, se fac restructurări instituționale... — toate cu scopul obținerii insului de care avem nevoie, acel om al anului 2000.

Vom începe discuția noastră axată pe această temă, invocînd o autoritate mondială în materie de psihologie infantilă, savantul Jean Piaget, director al Institutului Rousseau din Geneva, autor al cărții „Psychologie et pédagogie”, apărută nu de mult la Paris și din care cităm:

„Instrucțiunea contemporană trăiește o adevărată dramă. Cauza începe de la refuzul pedagogiei de a ține seamă de descoperirile psihologice. De se face că programele și metodele de învățămînt ignoră total sau parțial fazele dezvoltării mentale și afective a copilului. Cînd intervin unele reforme, ele sînt făcute în grabă, sub presiunea anumitor evenimente. Nimic nu e mai lesne decît a debita o lecție oarecare, nimic mai fad; elevul rămîne pasiv, profesorul nu riscă întrucît nu se angajează cu nimic. Dacă privim însă din

punct de vedere psihologic și epistemologic, evadînd din tipicul administrativ, aflăm marile adevăr: cu cît elevul e mai tînăr, cu atît învățămîntul e mai dificil și mai plin de consecințe pentru viitor. Deci, în această direcție, se cere atenție mărită, tocmai acolo unde învățătorii și profesorii de liceu nu se bucură de o pregătire psihologică suficientă”.

Tot pentru adîncirea studiilor de psihologie a copilului și adolescentului pledează Philippe Müller în lucrarea sa „Les tâches de l'enfance” (Hachette-Paris 1969), în timp ce școala psihologică americană (Koffka, Koch, Parsons etc.) insistă în special asupra dezvoltării adolescentului în societatea industrială („L'Express nr. 934—1969).

Pe aceeași linie se situează și unii psihologi sovietici, ca de pildă S. L. Rubinstein, care în „Problema aptitudinilor și probleme teoretice ale psihologiei” arată că aptitudinile se dezvoltă în procesul interacțiunii omului cu obiectele și cu ființele, adică în spirală; procesul de asimilare a cunoștințelor și a modurilor de acțiune are la bază o premisă internă, un anumit nivel de dezvoltare intelectuală. Acest proces conduce la creșterea condițiilor interne pentru dobîndirea aptitudinilor, contribuind și la profilarea vocației, hotărîtoare fiind condițiile în care omul e pus să acționeze.

Am precedat la această succintă prezentare a părerilor diferiților psihologi, întrucît se pare că ei sînt intens solicitați spre a lua parte la noua metodologie a învățămîntului, și aceasta aproape în toate țările.

De în cea ce privește situația în care, vom aminti un pasaj din Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al X-lea Congres al partidului:

„Nivelul actual al societății socialiste, perspectivele evoluției sale impun perfecționarea multilaterală a învățămîntului într-o concepție unitară, pe baza programului de perspectivă, de pregătire a cadrelor, în strînsă legătură cu dezvoltarea economică și socială. În acest sens, Direcțiile Comitetului Central și Legea învățămîntului — adoptate anul trecut, — asigură orientarea și cadrul de modernizare a învățămîntului pe o lungă perioadă de timp”.

Ne aflăm în preajma unui nou an școlar, un an deosebit, întrucît pămîntul nostru are să trece în revistă unele aspecte privind principalele

perior, mediu și elementar, bineînțeles privite prin unghiul pe care ni l-am propus: aptitudini, vocație, carieră, după care l-am rugat pe reputatul psiholog român Vasile Pavelcu, prof. univ. emerit, să sintetizeze concluziile.

Discuția noastră e deschisă de prof. univ. dr. doc. Mihail Kornebach, cadru didactic la apogeeul unei cariere profesionale prestigioase, la Institutul medico-farmaceutic lași:

„Încep prin a mă întreba: pedagogia, cu toate ramurile ei, este o adevărată știință? Deține ea legități precise, diriguitoare?”

Și aceasta fiindcă, recent, Institutul de științe pedagogice, a recomandat reprofilarea materilor didactice, în funcție de noile exigențe. Se intenționează a se avea metode-cienți specializați „deocece profesorii, chiar dacă sînt elemente capabile, se limitează la nivelul concepțiilor și practicei pedagogice proprii”. Urmează restructurarea programelor de învățămînt, elaborarea unor noi manuale, nu numai pentru elevii ci și pentru cadrele didactice deoarece conținutul științific al învățămîntului este în continuă evoluție. Deci se indică transformarea „pînă la zi” asupra noilor descoperiri cu scopul de a fi retransmise și elevilor.

Mă întreb dacă fărîmîntarea și supraspecializarea procesului instructiv-educativ va da rezultate cu eficiență mai mare? Cum se explică instabilitatea acestui proces? Ce determină și ce condiționează restructurările atât de profunde și de repetate? Este necesară și indicată informația științifică curentă la nivelul catedrei din învățămîntul de cultură generală sau e mai indicată la nivelul catedrei universitare specializate? Care ar putea fi argumentele acțiunii de supraîncărcare a memoriei elevului cu ultimele descoperiri care, încă, nu și-au dovedit aplicabilitatea? De ce să-l transformăm, precoce, pe viitorul profesionist, care se va specializa la timpul oportun, într-o bibliotecă ambulantă în detrimentul asimilării, înțelegerii și formării personalității cu cele două dimensiuni indispensabile: un profesionist și un cetățean la înălțimea societății noastre?

Concomitent și paralel cu formarea culturii materiale, pedagogul, profesorul și metodicianul trebuie să se ocure de vocația și aptitudinile elevilor. Înțeleg prin vocație anumite dispozițiuni absolute necesare pentru a reuși în viață, pentru a fi stăpîn pe

Aurel Leon

(Continuare în pag. a 3-a)

jurnal

HO ȘI MIN

Fiecare popor, în lupta pentru independență și libertate, are un nume iubit, un nume-simbol, un nume ce înseamnă independență și libertate.

Participând din tinerețe la mișcarea de eliberare națională din Asia, unul dintre fondatorii Partidului Comunist din Indochina, Ho Și Min și-a închinat întreaga viață cauzei poporului său.

În aceste zile, când s-au împlinit 24 de ani de la nașterea Republicii Democratice Vietnam, 24 de ani de la celebra proclamație din sala Ba Dinh, inima lui Ho Și Min a încetat să mai bată.

Fotografiile amintesc acum de tinăra cu aparențe fascinante prin simplitatea lor, de acel gânditor soldat care a fost Ho Și Min; radio-ul ne aduce vocea lui, cea care a proclamat independența țării sale.

Și acum, tocmai acum, când Vietnamul avea atita nevoie de Ho Și Min, moartea l-a răpit, l-a răpit pe acest om cu ale cărui îndemnuri și versuri, cu al cărui nume pe buze s-au sacrificat atîtia luptători.

Moartea l-a răpit pe Ho Și Min omul, dar simbolul istoric rămîne marele, pentru totdeauna, în această țară. Ho Și Min a intrat în istorie de mult, din anul ilegalității, din anul luptei și construcției socialiste.

Ho Și Min! Un simbol veșnic, nemuritor, cum nemuritoare s-a dovedit, în aproape un sfert de veac, independența R.D. Vietnam, proclamată atunci de conducătorul său.

Deasupra tuturor marilor bătălii, victorii și dureri, vietnamezilor au înscris acum pe steagul lor numele lui Ho Și Min.

Corneliu Ștefanache

MOMENT

SEMNIIFICAȚII ALE NOULUI AN ȘCOLAR

Intre 10 și 12 sept. crt. au avut loc în întreaga țară consfăturile cadrelor didactice de toate gradele, în vederea începutului de an școlar.

armura Ipotezel, cum crede nejustificat l. C. C. El își expune cu claritate opiniile, și nu e nici o formulare ambiguă...

STRUCTURA ARTISTICĂ A OPEREI

Este demn de reținut din volumul Metodologia istoriei și a criticii literare, Buc. 1969, sinteza lui Eugen Todoran Structura artistică a operei și istoria fenomenului literar.

SCRIITORUL LA PIAȚĂ

În comerțul nostru nu merg toate lucrurile bine. Unele lucruri merg rău, altele bine. De pildă, în unele alimente nu e înțelegerea curat pe jos și nici nu se găsește oricînd zahăr în pușgi de jumătate de kilogram.

În decît la limita exactă dintre... bine și rău! Asadar, fără surprize care să răscolească inertiile (!), „Steaua” își păstrează totuși (!) sau tocmai de aceea înținu Intellectuală, imperturbabil și aproape ireproșabilă.

De lar îl reușit și lui M. P. I Versurile împrumut „restului” ceva din altitudinea lor privilegiată (!), iar proza nu ratează (!) nivelul pe care l-au cîștigat celelalte sectoare ale revistei (datorită inertiilor...).

Și s-a acceptat în exclusivitate staturile respectivei rubrici, pentru ca, pînă la urmă, să și se răspundă hamiltonian, așa cum, într-un număr mai vechi, l-a răspuns nu știu cîrui perseverent corespondent.

LUCEAFĂRUL

A fost o vreme cînd revista Luceafărul era cea mai bătuioasă publicație de la noi. Azi nu mai e bătuioasă. În sine, faptul nu e de reproșat. Și o revistă care nu înțeapă poate fi gustată. Garaofa poate coexista pașnic cu cactusul.

A COCHETA-DE-DRAGUL-COCHETĂRIE!

Folosind terminologia și grația ce-i este proprie revistei „Cinema”, vom observa că această revistă... cu șapte-vieși, care oferă o lectură... în exclusivitate și nici dincolo de adevărul-care-se-cere-alinați-și-eventual-subliniați.

N. Irimescu ERATĂ

În recenzia „Catrenelor” lui Omar Khayyam, publicată în numărul 36, din 6 septembrie, al revistei noastre (Curier, pag. 9), se va citi în loc de unul din marile umanisti de renume...

FIȘE ?

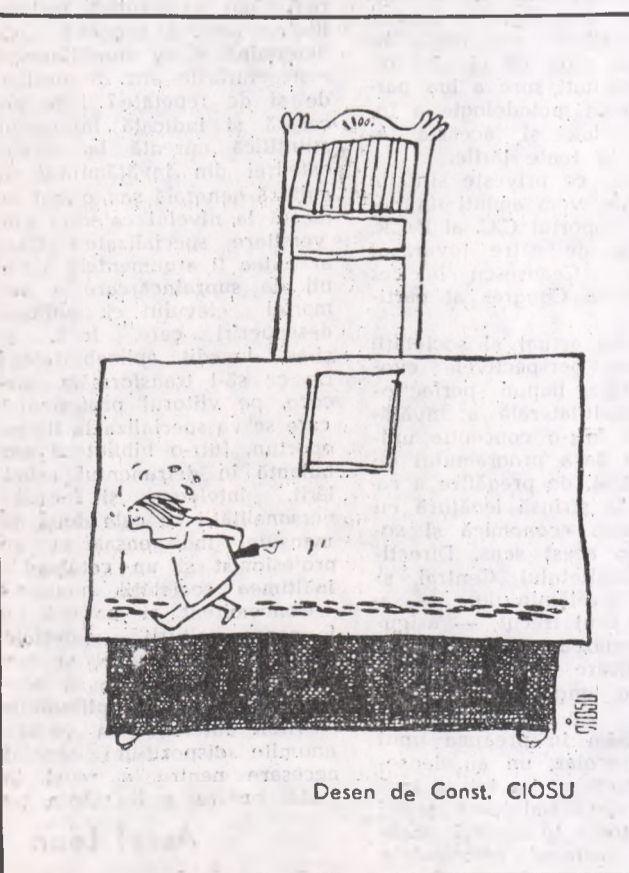
În alegerea de studii, l. C. Chiljimia (Cercetare și metodă în domeniul literaturii vechi, pag. 19-25) pe un ton urban și jignitor, dă lecții de etică profesională unui tânăr istoric literar de o reală vocație: Dan Zamfirescu.

DOUĂ TREIMI

„Anima-film” a împlinit cinci ani de existență. Prilej de relectură și de bilanț. Care cuprinde un șir de prestigioase premii obținute la competiții naționale și internaționale.

TALENT ÎN „SUS”...

Ce este după M. P. (prestigios semnatat al revistei „România literară”) revista „Steaua”?

Desen de Const. CIOSU

SPORT „CRONICA PROCESELOR”

„Să fiu al naibii dacă te-nțeleg — îmi scrie o cunoștință care a izbutit să-mi afle adresa „secretă” de concediu — nouă ne plesnește fierea de amărăciune, iar tu te ocupi de... Peggy Fleming! Cită vreme „Politehnica” a mers bineșor, numai că nu închinai trei ode pe zi lui Lupulescu, iar acum, cînd corabia pirîie din încheieturi, ai șters-o de pe puncte primul, ca... știu eu cine!”

Crede-mă, scumpe amic: n-ai dreptate. Nu întotdeauna intensitatea reacției este proporțională cu gravitatea rănii: o zgîrieură superficială poate smulge urlete, în timp ce o fractură dublă te amuțește. Și mă doare într-atît evoluția surprinzător de bilibilă a „Politehnicii” lași, încît, fără voie, tac...

ductivitatea muncii, exprimabilă prin procentul de copii promovați în „echipa mare” din rîndul juniorilor ieșeni, este încă firavă și nu ne rămîne decît să credem în... evident, importuri! Marica mi se pare un jucător de certă perspectivă, Mihăilă poate mult — și așa mai departe.

Să credem în „Politehnica”, lăsîndu-i lui Justin, acel strop de răgaz pe care (cu inima îndoită) i l-am acordat cîndva lui Teacăș. N-a fost o investiție zadărnica atunci, nu? Între timp, ne putem consola apăsînd din rîspuțeri încă un succes al „generației spontanee”, care, la Belgrad, au reconfirmat și întărit un adevăr tonifiant: România posedă, în momentul de față, o bună echipă de fotbal. Bravo, bravo, băieți! Prezența lui Ghiță în „unsprezecele de aur” îmi amîntește de marea cumpănă prin care a trecut acest băiat talentat, aflat, nu tare de mult, la un pas de excluderea din viața sportivă.

M. R. I.

IMPRESIONISMUL

Pe lângă satisfacțiile obiective produse de astfel de reeditări de mult așteptate, câteva rațiuni oarecum „personale” mă determină să îmbrățișez cu o deosebită căldură primul volum din *Scrisorile* lui E. Lovinescu, *Critice*, ediție și studiu introductiv de Eugen Simion (Buc., E. p. I., 1969). Se repune în circulație (în sfârșit!), în bune condițiuni, opera unui mare critic român de valoare europeană (împreună cu G. Călinescu sint, deocamdată, singurii); sint readuse în discuție (în sfârșit!) și bune fundamentale, pe care E. Lovinescu le-a introdus, aplicat și apărat la noi cu talent și mare acuitate intelectuală; multe din ideile sale care rezistă pot fi asimilate și convertite într-un „sistem” modern (ceea ce am încercat și noi în *Introducere*); în sfârșit, unele din concluziile acestei cărți, sprijinite și pe analize de detaliu, cum ar fi studiul *E. Lovinescu și metoda impresionistă* (1967), confruntate încă o dată cu textele reeditate și cu rezultatele obținute de Eugen Simion în *Conceptia critică a lui E. Lovinescu*, își găsesc o nouă confirmare. Verificarea și dialogul sint necesități absolute în critică, profitabile oricând, oriunde și oricui.

Punctul sensibil rămâne mereu valoarea metodei impresioniste pe care Eugen Simion o analizează, cu înțelegere și pricepere, într-o sinteză rezumată, orientată. Cînd vom citi întregul studiu (compact, monografic) despre E. Lovinescu, vom avea o viziune și mai limpede asupra întregii soluții a problemei. De pe acum însă se poate spune că impresionismul critic, atunci cînd este exact înțeles, nevalorizat, netrivializat, a lăsat pe deplin „reabilitat” de pe urma acestor cercetări (Ion Negoitescu, cu al său E. Lovinescu, critic simbolist, 1968, nu poate fi nici el omis). Că nu toate aspectele sint pe deplin clarificate, că există încă loc pentru nuanțe, completări și chiar rectificări, cine ar nega-o? Integral de acord cu noi în ce privește definiția impresionismului lovinescian (p. XLVI) și a metodei impresioniste (p. XXIX), Eugen Simion este pe deplin îndreptățit să ceară câteva explicații suplimentare privitoare la „neimpresionism”, noțiune folosită recent în sens polemic. Limitîndu-ne exclusiv la această problemă, constatăm că Eugen Simion disociază cu claritate întreaga dezbateră: există într-adevăr un impresionism fundamental, inevitabil, aproape „etern” și un „neimpresionism” actual, care reprezintă degradarea și superficializarea celui dintîi. Primul se întemeiază, evident, pe impresii, dar — chiar în spiritul și litera lui E. Lovinescu — raționalizate, intelectualizate, controlate, obiectivate; cel de al doilea se rezumă la „un anumit gen de feuilletonistică ușoară, fudulă, labilă, disprețuitoare de principii, agreabilă în conformism și „erm arbitrară”. Cităm chiar definiția lui Eugen Simion — excelentă, cu care nu putem fi decît de acord.

Impresionismul esențial, supus de către E. Lovinescu (și alții) unor restricții necesare — studiu introductiv demostrează pe larg acest proces, motivat de nevoia certitudinii și a rigurii etice — l se întîmplă uneori să fie umat (și chiar parodiat) de ceea ce am numit eufemistic „neimpresionism”. În *Contextul istoric* (nr. 8/1969), ce-i drept, nu mai repetasem definiția așa zîcînd „clasică” a impresionismului — o dădusem anterior în lucrările amintite — pe care o luam doar ca termen de diferențiere pe deplin înțeles. Acest fapt îndeamnă pe Eugen Simion să declare:

„Dacă Adrian Marino numește prin neimpresionism o atitudine contrară și anume, eterna, proverbială superficialitate a recenzentului literar, atunci, da, nu putem fi decît de acord cu notațiile criticului: indignarea lui e dreptă și acțiunea polemică justificată. Rămîne doar de precizat unde, la cine și cum se manifestă, în fapt, această facilitate”.

Îmi vine, firește, foarte ușor să-mi dovedesc atitudinea, nu înainte de a sublinia, încă o dată, că acest „neimpresionism” se caracterizează prin două vicii esențiale, care atacă însăși substanța adevăratului impresionism: lipsa educației estetice și — cum bine observă și Eugen Simion — superficialitatea. N-am negat și nu voi contesta niciodată valoarea impresiei în critică. În *Introducere* am scris pe această temă destule pagini. Doar susțin că impresia nudă, empirică, needucată, neorientată de cultură literară și de principii (intuiția fără concept, se știe, este oarbă, conceptuală fără intuiție este gol) nu poate da mari rezultate. Nu cenzurez principiul impresiei, ci — în unele cazuri precise — doar calitatea și competența ei, nu virtualitatea, ci exercițiul său frivol și — vorba lui Eugen Simion — „fudul”. O „impresie” care n-a trecut prin clasicul, prin istoria literară sistematică a capodoperelor și al cărui sistem de referințe nu depășește citeva lecturi de ultimă oră (Barthes, Blanchot) nu valorează prea mult „oricîtă sensibilitate nativă ar avea. Și cînd această „impresie” (ca să-și ascundă lacunele) începe să mimeze competența infailibilă, dînd în dreapta și în stînga senzații în stil cînd de oracol cînd de billet de papagal, fără umbră de relativism (cu adevărat impresionist), să ne fie îngăduit s-o privim cu oarecare rezervă. Că este vorba adesea de o publicistică foarte agreabilă, de perfect acord. Înfigi paui în pahar, sorbi multă spumă, și abia la fund dai de lichid... cînd dai. Critica adevărată, de rezistență, nejuramentată, seamănă însă altceva. Cînd respinge acest gen de „impresionism”, pledînd pentru cultivarea și experimentarea impresiei, G. Călinescu raționa exact în același mod (Ce este „impresionismul”? în *Lumea*, nr. 2/1945).

S-a vorbit de superficialitate. Iată un exemp'tu. Un *Cronicar* — numele n-are nici o importanță, discut exclusiv metoda nu persoana — seamănă simultan în *Luceafărul* (nr. 27/1969) nu mai puțin de 15 (cincisprezece) recenzii de volume de poezii, iar în numărul următor (nr. 28/1969) alte 7 (șapte) recenzii de volume de critică. După toate îndiciile, același *Cronicar* mai alimentează și într-un alt săptămînal, o cronică literară, unde la fel sînt expediate alte multe volume, într-o cadență vertiginosă. Impresionism-neimpresionism-neoimpresionism, se pune totuși o mică întrebare: cînd au putut fi citite atent într-o săptămîină aproape o mie de pagini (15 volume!) și în cea următoare altă mie de pagini (7 volume)? Cînd s-a meditat asupra lor, cînd au fost analizate, cînd a putut fi scrisă cu deplină seriozitate această avalanșă de cronice, în stil de zeităte indiană cu multe brațe, fiecare mișcînd (dar în alt sens!) condeiul critic? Frenete, exhibiție, exercițiu de virtuozitate, pariu al imposibilului? Am impresia, între noi fie vorba, că acestui gen de pseudoimpresionism i se spune puțin altfel...

Adrian Marino

TREPTELE DEZABUZĂRII

Ne propunem să reluăm în aceste rînduri paralela dintre Cervantes și Shakespeare, una din temele tradiționale ale criticii moderne, și privind-o dintr-un unghi de vedere special s-o ducem cît ne va sta în putință mai departe. Perspectiva în care vom situa comparația va fi aceea a limpezirii lucide, a dezoxorizării de sub puterea clișeeilor, a procesului ce duce treptat de la iluzie la adevăr, de la abuzare la dezabuzare.

Cavaler al himerei, al mirajului sublim, Don Quijote se proiectează continuu într-o idealitate ametoare, trasă din drojdia cotidianului mizer. El trăiește într-o lume pe care o creează mereu, sau mai bine zis o corectează într-un sens erotic și înalt, conferind activismului uman un cadru fictiv, stimulator și vital. La un moment dat însă temperatura eroului scade brusc, pulsul redevine normal. Cosmarul se risipește și personajul își dă deodată seama că se luptase cu morile de vînt. Armata dusmană redevine ceea ce este: o turmă de oi, aleasa inimii lui — o femeie vulgară și fără har menită să o păzească. Ca niste pinze uriașe de catarg, cînd vîntul „cade”, iluziile se prăbușesc. Pentru această privire obiectivă, virginală aruncată lumii din jur eroul va plăti cu viața. Redus la simțul comun, el se sufocă: iluzia îi lipsește ca aerul. Don Quijote realizează o dezabuzare de gradul întîi, făcînd un prim pas înainte. Mai departe Shakespeare va merge singur.

Căci există și un donquijotism al simțului comun, care poate fi la rîndul său o iluzie. Dincolo de ea trece numai Shakespeare, căruia îi cad de pe ochi toate vălurile. Luciditate luciferică, el realizează o dezabuzare de gradul doi, superioră, de cea mai largă deschidere, ultimă. Schema acestui proces, acum complet, de dezoxorizare poate fi formulată în mai multe feluri: (halucinația) la percepția exactă și de aici la intuiția profundă, revelatoare; sau: de la iluzie la simțul comun și de aici la luciditate; sau, în fine: de la ficțiune la fenomen și de la acesta la esență. Dacă ochiul plin de himera al cavalerului de la Mancha se limpezeste într-o privire trează, cecitatea bunului simț se vindecă în lumina unor mari revelații. Revelații ale cunoașterii, lucide, ațee, fără nimic mistic, ale omului mușcînd din fructul oprit. Sub privirea lui Shakespeare, imaginea lumii se transformă, întunecîndu-se, ca sub privirea bătrînului Lear, regele-paria.

Pentru a dovedi cele spuse mai sus, să-l privim pe Shakespeare cum se revelează din temele sale: dragostea, moartea, viața. O replică bine aleasă ne poate pune în pista unei probleme: „o nestatornică! Adevăratu-ți nume e femeie!” Cuvinte tocite de banalizare, simple, pe înțelesul tuturor în aparență — cine ar putea crede că în ele se ascunde întreaga filozofie erotică a lui Shakespeare? Rostită de Hamlet (actul I, scena 2), replica e concentrată și lapidară, ca un oracol, și la fel de bogată în dezvăluiri. Punînd în legătură această replică cu atîtea alte referiri la eros prezente în opera lui Shakespeare, putem face să sară, ca un arc, spiralele gîndirii însurubate în ea. Purtat de demonul său, poetul abisal trece dincolo de reprezentările convenționale, de clișee și prejudecăți. Și astfel el vede erosul devorat de o contradic-

ție tragică. Iubirea este un act de selecție, alegerea lui Unu din multe, și în același timp fenomen de indiferență gregară, de aderentă indistinctă. Unică, de neînlocuit în spiritualitatea ei, perechea e substituibilă ca factor biologic. Între conștiința capabilă de opțiune fermă și senzaționalitatea oarbă, fixată în reacții tipice, conflictul e irezolvabil. În lumina acestei analize spectrale a erosului, moartea exemplarei Lucretiei trebuie înțeleasă ca urmarea unei teribile, insuportabile revelații ce pune în crudă lumină realități pe care casta matroană altfel nu le-ar fi bănuț niciodată: în plină discordanță morală, simțurile pot să consune. Se adevăresc cuvintele lui Hamlet: „Sînt taine între pămînt și cer, Horatio! Pe care mîntea-ți nici că le-a visat”. Nu este desigur o întîmplare că Shakespeare s-a simțit atras de episodul Lucretia Tarquinus, evocîndu-l separat într-o operă „juvenilă”.

Reconsiderînd din această perspectivă piesa *Othello*, trebuie să ne-o imaginăm pe Desdemona vinovată. E drept nu în actu, ci în virtu; dar atît e de ajuns pentru ca clarvăzătorul *Othello* să se simtă îndreptățit în cruzimea sa. O interpretare devenită tradițională perpetuează de multe vreme imaginea falsă a maulului impulsiv, focus dar cam sărac cu duhul, pradă ușoară în mîinile abilului Iago. „Netot și bleg! Ești prost de dai în gropi!” — îi strigă nevasta lui Iago maulului ucișag, și critica a preluat mai mult sau mai puțin această părere ivită într-un cap de femeie simplă. În realitate, *Othello* e un gigant al gîndirii, ca atîția dintre eroii lui Shakespeare: Desdemona vorbește într-un loc despre „a lui gîndire clară”, iar noi știm că el nu este numai un bun soldat, ci, mai ales, un mare strateg, cucerindu-și soția nu prin forță fizică sau daruri trupesti și nici printr-o ispravă vitejească și spectaculoasă ci printr-o amplă retrospectivă narativă în felul celeia prin care troianul Enea a frînt odinioară inima Didoinei; adică prin inteligență, talent și sensibilitate. Gelozia provocată de uneltirile lui Iago reprezintă numai ocazia, și nu cauza răzbunării lui *Othello*. Devenit geos, în timp ce bănuțli nemaiîncercate îl fac să se frîmînt și să sufere, *Othello* are revelația înspăimîntătoare a răului care roade erosul de la rădăcină și a faptului că în dragoste se lucrează cu unități substituibile, și această descoperire estompează gelozia lui precum o lovitură morală puternică și neașteptată face să înceteze brusc o scîlcită durere de dinți. Desdemona nu e vinovată, dar poate fi; crima ei e potențială, iar omorul — preventiv: „fiindcă virtutea nu poate altoi putredul nostru trunchi încît miasma lui să nu măi duhnească” (*Hamlet*, actul III, scena 1).

Cresida e o Desdemona căreia i s-a dat timpul și prilejul să păcătuiască. În această piesă de maturitate, liadă caricaturală în care autorul execută o violentă deromantizare a eroilor homerici, văzuți, aproape fără excepție, ca niște atleti brutali și stupizi, dragostea pură dintre Troilus și Cresida reprezintă singurul fir ce mai ține lumea la marginea prăpastiei. Cînd Cresida trădează, aruncîndu-se în brațele lui Diomedea, acești oameni între care Thersit e cel mai bun, par definitiv condamnați. Lumină scade înfricosă în această piesă care pare demonstrația unui mizantrop ce acordă ad-

versarilor săi o șansă, din plăcerea de a le arăta că nu le mai folosește la nimic.

Trecînd la o altă temă, cea a morții, observăm aceeași tendință de escaladare a limitelor cunoașterii, mersul de la iluzoriu la real, și de la real la mai real, al gîndirii lui Shakespeare. El are intuiția morții ca fenomen neluciferic, de neexplicat, absurd. Argumentele celor care încearcă să-i confere o logică, s-o înscrie într-un plan firesc — sînt false; pentru a le discredită și mai mult, autorul le adună într-un discurs și le pune în gura celui mai urît dintre personajele sale, regele Claudius: „Plăcut și-nalt e sufletul tău, Hamlet! Părințele cu-aita chin cîntîndu-ți! Dar, știi, chiar tatăl tău pierdu un tatăl! Ce tot la fel și l-a pierdut pe-al său! Le-gînda-și fîna-triste cuveniri! De amintirea-l, numai un răstimp! E însă o pornire spre păcat! Să stăruț zi de zi în neagră jale! Durerea ta nici ru e omenească! E-o fire-n-toarsă de la cer, în ea! Simțiri plăpînde, spirit nesupuș! Și-o minte simplă, fără-nvățătură! Știi că moartea, din-tere cele-obstest! E tot ce poate fi mai cuvenit! De ce aîți de-inversunat am pune-o la inimă? Greșim față de cer! De moartea însăși și de legea firii! Greșim absurd în contra înțelepciunii! Ce-i floarea părinteștilor mormînte! Și care, de la primul mort pe lume! La cel de azi, în liniște suspină! „Așa e scris” (*Hamlet*, actul I, scena 2).

Nu mai puțin decît moartea, viața însăși îi pare uneori lui Shakespeare absurdă. În vreme ce pentru simțul comun, practic, existența își implică mereu sensul, în ochii cășcați de spaimă și dezabuzare ea apare lipsită de finalitate, accidentală și confuză, „un basm de furii și de ne-rozie! Băznit de-un prost și fără-de nici o noimă”. (*Macbeth*, actul V, scena 5). Omul e slăvit în majestatea sa, dar valoarea lui scade uneori pînă la „pretul unui ec”. De aceea viața se pierde ușor în vîrtejul pasiunilor care o mînă. Personajele lui Shakespeare formează „carnea de tun” a dramelor sale, sîngeroase ca niște războaie. „Atît de puțin este omul?” — se întrebă Lear la vîrsta senectutii sale cloditoare, și de departe Gloucester îi răspunde, răscolit de propria lui durere: „Ca muștele, pentru-un copil zburdalnic! Așa, pe lîngă zei sînt muritorii! Ne nimicesc din joară”.

Există un corectiv al pessimismului shakespeareian? Din ferire da, și acesta e patosul, iubirea, în sensul cel mai larg și mai intens, de sentiment cosmic și de iradiere continuă, al cuvîntului: „Sînt istovit, și-n tîhnă voi să mor! Decît să-l văd slăvit pe ticălosor! Iar pe sârman de risul tuturor! Să văd tăgăduit pe credincios! Pe vrednicul de cinste, oropsit! Și pe femele batjocorite crunt! Pe cel făr’ de prihană pedepsit! Și pe viteaz răpus de cel mărunț! Și artele sub pîntenul despot! Să văd prostia doctor la deștept! Și adevărul, vorbă de netot! Și strîmbul poruncindu-le la drepti! Mă uit, s-fribit, la tot și — bun rămas!! Dar dacă mor iubirea-mi cui o las?” Dar ceea ce rectifică, acuză în același timp. Căci nimic nu ne dă un sentiment mai acut al absurdului decît perisabilitatea acestui element de valoare inestimabilă: iubirea, caracterul ei netransmisibil, de comoră fără legat sortită ruginei. Privit în perspectivă stîngerii sale ineluctabile, ce dureros luminează acest focar urias și miraculos!

Valeriu Cristea

CURIER
„LA HOTARELE RAȚIUNII”

Preludat de sentința exprimată ferm: „Prostia e o forță cosmică; ea acționează exact ca gravitația sau ca lumina...”, romanul, de factură eseistică, al lui Miroslov Krieva este o proiectie spectaculoasă a reflexivității particulare a scriitorului. Înstrăzut cu un acut simț al realității, dublat de experiență romantică deschide larg unghiul de cuprindere epic. În curba tematică, se înscriu probleme de ordin politic, social, etic și filozofic-generalizator. Vocatia tipologică a autorului e descifrabilă în modalitatea creației diferențiate a acelei lumi, burgheze, de „zerouri cenușii și corecte”.

Personajul principal, anonim, e însuși burghez „mediocr și jobenat”, a avut curajul să privească adevărul propriii sale vieți, confruntat cu acela al vidului burghez inconjurător, comitînd un act de „moral insanity”. Acest *alter-ego* al scriitorului s-a revoltat (indignarea de albatros...), a demascat multimea de „homo cylindricus”, al cărui unic principiu este acela al dividendelor grase, și a afirmat prin a fi destrămat imperceptibil. Împins sistematic într-un labirint al suferinței, căruia conciliant, nu i se surtrage — se conducea după clasi-cul formulă a înțelegerii samaritenene față de tot cel omeneș: „Pe oameni trebuie să-i iubesti fiindcă sînt mai mult prosti decît răi și încă nimeni n-a aștit leoc prostiei omenești”. Dialogînd cu sine însuși, acest paranoic (?) își are *Weltanschauung*-ul său, de „neurastenic derutat”, în virtutea căruia se întreabă: „Dacă pînă și pisările se întîmplă să cadă oboșite, fiindcă nu pot să zboare într-una, de ce le-am cere oamenilor să pitească necentenții mai sus de demnitatea lor?”.

Partitura finală e compoasă într-o tonalitate predominant pessimistă: „De-am putea să dormim, să adormim, încet și definitiv. Să dispărem”.

DOINA FLOREA

André Billy
povestește...

„În prefața la „L'Anthologie des poètes de l'O.R.T.F.”, vechiul meu prieten Marcel Sauvage îmi reproșează de a fi acis că nu mă există poezii ne-recunoscute, dîndu-mi exemplul triat al lui Marc Sabathier Levêque, autorul unui poem de cîteva sute de pagini (și 14.000 de cuvînte). Acum patru ani, Marc Sabathier Levêque a murit la Berna, dezadădădit că presa n-a vorbit de loc despre el.

Legal de acest fapt, Sauvage mă critică drept critic polivalent. E vorba de o injurie? Sau de un elociu? Orice critică trebuie să fie polivalentă. Din păcate, ea nu sîtu, bunădoară, în ce constă poezia... Sînt, în această privință, un spirit rămas în urmă, fapt pentru care nici nu mă prea aventurez în acest domeniu, mergînd mai mult în viriul picioarelor. Am rîmas, în realitate, la Anollinaire — cel din prima perioadă, la Baudelaire și Rimbaud. Nu merit, asadar, decît pe departe tramsul entit cu care m-a gratificat Sauvage.

Poezia a devenit o spectacolitate. Ba își are specialități ei în critică, precum și pe cel din rîndurile publicului. Solicitat de niște romanițeri, esaiști, istorici, memorialiști, hărțuit și de lucrările personale, n-am mai putut oronda noștrii noi atenția ce l se cuvine. Sînt devotat, dar acum e mult prea tîrziu pentru a recupera pierdere. Voi muri fără a înțelege bine ultimii noștri poezi, dar, vă mărturisesc, nu lipsa de interes a fost aceea care mă va împiedica s-o fac.

Să vă vorbesc, mai bine, despre poezii tinerele mele, de exemplu despre Paul Fort. Unei doamne care se arăta uimită că „Baladele” inspirate de *Guadalupe* au fost compuse fără ca poetul să îi ajună pînă acolo, Paul Fort l-a rîsuns îndrăzneț: „Dar atîta dată doamnă, Dante a fost pînă în Infern!”. Fort nu era ceea ce se cheamă un cerebral. El nu era decît emoție și clinice L-am descoperit, în 1901 sau 1902, la un librar de pe bulevardul Saint-Michel. Paris sentimental al Roman de nos vîngi ans, urma să apară. Am cumpărat-o, deși eram tare sărac... Ce înclintare! În amintirea acelui moment, am rămas totdeauna credincios prieteniei și admirației mele față de Paul Fort”.

cronica ideilor științifice

CORESPONDENȚE

„Les parlums, les couleurs et les sons se répondent”.

CH. BAUDELAIRE

Știința ia în primire treptat variatele compartimente ale naturii, alungind necunoscutul și năucile lui tot mai departe. Dar, ca și hidra din Lerna ale cărei capete creșteau la loc, irracionalismul erupe neîncetat, încercând să recucerească teritoriile pierdute.

Unul din misterele care au tulburat lumea o dată cu nașterea reflexiei filosofice este corespondența admirabilă dintre universul aritmetic și lumea reală. Pitagoricienii și platonicienii au rămas fascinați contemplând armonia sferelor cosmice, care se supuneau în mod miraculos legilor stricte ale numărului.

„Dar nu numai cei vechi au căzut în această capcănă. Mai aproape de noi, filosofia kantiană, ca și dezvoltările epigonilor, își au izvorul în aceeași încercare de a prinde sensul adânc al numărului. Pe ce se sprijină oare afirmația că 7 și cu 5 fac 12 — se întreba filosoful de la Königsberg și a scris „Critica rașunii pure” pentru a da un răspuns.

Mai aproape de noi, epistemologul francez R. Poirier se întreabă din nou de ce natura ascultă de numere și de știința acestora. Răspunsul său face să revină fantomele trecutului. Numărul ca agent subiectiv preformat al realității creează un cortegiu de probleme înextricabile. Edington nu se sfiește să se întoarcă la Pitagora — „lucrurile sunt numere” — afirmație care nu poate depăși stadiul unei metafore filosofice.

cu harta respectivă, schema rețelei căilor ferate. În acest moment sistem angrenaj, vrând nevrând, într-un izomorfism. Fiecărei stații de cale ferată îi corespunde un cerculeț (sau alt semn) pe hartă și fiecărui cerculeț îi corespunde o stație. De asemenea fiecărei linii de cale ferată îi corespunde o linie neagră trasată pe hartă și fiecărei linii de pe hartă îi corespunde o cale ferată pe teren. Dacă două stații sunt legate printr-o cale ferată, și pe hartă cerculețele respective sunt unite printr-o linie neagră. S-a realizat o corespondență biunivocă, care dă naștere unui izomorfism. Corespondența se numește biunivocă atunci când fiecarele element dintr-un sistem este asociat cu un element și numai unul

în alt sistem și reciproc și cînd fiecare relație din primul sistem are ca pereche o singură relație din celălalt sistem și reciproc. Astfel, degetele de la mîini se află în corespondență biunivocă cu degetele de la picioare cărțile din bibliotecă în același mod cu fișele din clasor și coatele din catalog.

Izomorfismul este identitatea structurală. Identitatea de structură constituie în fond un fapt banal. S-a observat însă tirziu existența ei, deși era practică curent. Astfel Arabii foloseau, se pare, pentru a memora regula semnelor la înmulțirea numerelor, analogia cu relațiile de prietenie și dușmănie. Prietenul prietenului meu este prietenul meu, iar dușmanul dușmanului meu este prietenul meu; la fel din plus cu plus rezultă plus și din minus cu minus iarăși plus. Prietenul dușmanului și dușmanul prietenului sînt dușmanii mei cum plus cu minus și minus cu plus dau minus. Ei descoperiseră un izomorfism între relațiile sociale și relațiile algebrice.

Poincaré observase că aceeași ecuație a lui Laplace guvernează atracția newtoniană, hidrodinamica electrodinamică, magnetismul, propagarea căldurii și multe alte fenomene. Deducem că toate aceste fenomene sînt de variație, posedă aceeași structură. Dar pentru a observa această identitate structurală trebuie să ne urcăm la un înalt grad de abstracție. Cu cât ne ridicăm mai sus, deosebirile dintre fenomene se pierd și rămîne ceea ce au ele comun, scheletul lor, organizarea internă. De la un

nivel foarte înalt poate dispărea chiar deosebirea dintre geometria euclidiană și cea neeuclidiană.

În geometria proiectivă, principiul minunat al dualității ne permite să descoperim teoreme noi prin simpla substituție reciprocă de termeni. Astfel punctul și dreapta își corespund așa de bine structural, încît se pot înlocui în propoziții adevărate dînd naștere la alte propoziții adevărate:

1. Orice dreaptă este unînea dintre două puncte ale unui cîmp.

1'. Orice punct este intersecția a două drepte din cîmp. La fel se oglîndesc reciproc punctul și planul.

2. Orice plan este unînea a trei puncte din spațiu.

2' Principiul creator al dualității acționează cu succes în domenii îndepărtate de geometrie cum este logica propozițională. Aici dualitatea îmbrățișează cele două operații logice fundamentale: conjuncția și disjuncția. Celebrele legi ale lui De Morgan sînt duale;

3. Negația unei conjuncții este o disjuncție de negații.

3' Negația unei disjuncții este o conjuncție de negații. În orice adevăr zac ascunse comori de adevăruri. Ele se pot genera în cascadă, dacă le descoperim secretele. Acest secret stă în corespondența universală a lucrurilor, pe care filosofii stoici au intuit-o mai întîi pe care noi astăzi o raționalizăm.

Corespondența dintre numere și lucruri încetează de a mai fi un mister. Lucrurile „ascultă” de numere, fiindcă, și numai atunci cînd între ele există un izomorfism. Trebuie precizat, ceea ce poate trece

neobservat, că acest paralelism nu se realizează în toate sensurile, ci numai pe anumite direcții. Vrem să măsurăm o distanță sau dimensiunile unui obiect. O facem firește cu o unitate de măsură. Măsurătoarea este reprezentată printr-o adunare de numere — în cazul suprafețelor printr-o înmulțire. Aceasta este posibil numai fiindcă mulțimile de obiecte și mulțimile de unități au aceeași structură.

Scriem formula unei legi de logică: duplex negatio affirmat: două negații se transformă într-o afirmație. Fără să vrem, am scris și formula care guvernează funcționarea unui interupător cu două poziții (închis, deschis). Formula ne arată acum că întorcînd interupătorul de două ori obținem poziția inițială.

Folosul este imens. Ajungem treptat la formule tot mai cuprinzătoare, în stare să exprime comportarea unor fenomene total diferite în concret. O serie de științe noi s-au născut astfel: cibernetica știința structurii analoge a transmițerii comenzilor în organisme și mecanisme, teoria jocurilor și mai ales teoria sistemelor. Pe cea mai înaltă treaptă de abstracție, varietatea înfință a lucrurilor și fenomenelor se topește și rămîne doar ansamblul unor elemente („sistemul”) legate prin relații între ele. Unele legi foarte generale pot fi astfel determinate.

Va veni desigur o vreme cînd omul va stăpîni universul înarmat doar cu câteva formule. Magia transfigurată în știință.

Petre Botezatu

CARTEA FILOZOFICĂ ROMÂNEASCĂ

Atenția de care se bucură cartea filozofică astăzi în rîndul maselor largi de cititori nu e un fenomen accidental sau pasager, ci — dimpotrivă — unul cu adînc implicaj, vizînd temelurile și chipul de a fi al vieții noastre spirituale. Devine tot mai profundă reverberația pe care o are filozofia (și nu orice filozofie, ci aceea ce își merită cu adevărat numele) în rîndul celor mai diverse categorii de cititori. Iapalul acesta constituind și un indiciu că adevăratele valori filozofice nu sînt, fatalmente, inaccesibile marelui public, că setea de înțelepciune canalizează și susține atenția spre laptele fundamental ale filozofiei (clasice, sau contemporane), că — așa cum socotea Lenin — un om al noii societăți nu este doar un cunoscător — cîteodată și aproximativ — al ideilor clasice.

marxismului și al întregului teozm filozofic și științific. Disputații date cu bune rezultate acum doi ani asupra criticilor filozofice la care inițiativă aparține revistei Cronica iar sînta urma — sînt — o la fel de necesară discuție asupra acțiunii de revizuire a editorialei a filozofiei românești. Iată de ce considerăm rîndurile de față o invitație la un schimb de opinii pe care revista Cronica vrea să îl realizeze cu autoritatea ei.

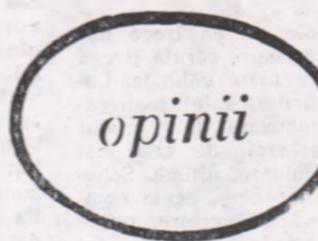
Renunț de la început la o mai avansată demonstrație asupra utilității acestei acțiuni de reeditare, din simplul motiv că — personal — am amînat nicăieri opinia inedității ei. Dimpotrivă, teoretic cu toții sîntem de acord că trebuie să reedităm cît mai mult și cît mai complet. Dacă acestea sînt principiile asupra cărora convenim cu to-

și, în alte locuri posibile sălășim să se potrivească cu cele care sînt de fapt și de drept. Să mă exprim în cuvinte mai simple și să mă concentrez asupra celor mai importante probleme de reeditare din P. P.

Negulescu, M. Flămin, Tudor Vlăscu, Lucian Blaga, D. D. Roșca, dar și alții cu convingere că pînă la acest moment nu există o perspectivă clară, alții o practică riguroasă asupra reeditării de acest gen. Multe din ele au un caracter înfrîngător ocazional, ca să nu spun chiar lentiv ori comunist. Este un plan al acestei acțiuni, ca și o exhortare la întreprinderea ce le călăuzesc.

În parte, argumente există și aici. Nu putem pretinde o corecție unică, riguroasă, a filozofiei care sînt de fapt și de drept multe edituri, fiecare cu profilul și planul ei. Fiecare procedeează în funcție de ne-

voile și condițiile proprii. Faptul că în această discuție am o vorbă liberă și o discuție constructivă nu înseamnă, o bază de pornire.

Depășind primii pași nu ne mai putem însă prevala cu argumente de acest fel menite să justifice o acțiune dispartă. Salutară mi s-ar părea, deci,

o editură de profil filozofic (de ce nu, de vreme ce există una în țară, alta medicală, una agronomică și chiar una sportivă?) bine organizată, cu un sector special destinat filozofiei românești, care și-ar asuma această sarcină, colaborînd direct alături cu Institutul de Filozofie al Academiei ca și cu facultățile și catedrele de specialitate din țară. S-ar evita, astfel, tergiversările de tot felul și incompetența unor reeditări.

Suspiciunile unora le-aș răspunde cu argumente luate direct din... librării. Dacă acum, deși lipsite uneori de condițiile cele mai bune de apariție, cărțile filozofice rețin și atrag tot mai mulți cititori constanți, care ar fi rezultatul unei munci ordonate și clare în acest domeniu? Nu mai insist apol asupra unui

alt fapt, acela că existența unei edituri unice permite și o diversificare a ariei de producători, atrăgînd după sine alte sugestii editoriale mai elastice, mai cuprinzătoare.

S-ar putea astfel începe munca de reeditare complexă, listele, cu necesarul aparat critic, a scriitorilor lui Negulescu, Blaga, Rădulescu, Motru, Florian, Ralea (și nu numai a lor) în scrieri „de autor”, cărora le dorim un ritm mai alert decît cele corespunzătoare de la altele edituri. O altă editură și-ar putea asuma și sarcina unor antologii (de exemplu: a „publicisticii filozofice românești”), a unor eseuri, studii monografice și chiar a unor adevărate istorii a filozofiei românești.

Șerban Cionoff

CONTRA-PUNCT

PREVENIREA ȘI CORECTAREA DEFICIENȚELOR DE CONDUITĂ

Imperativele de adaptare prezentate tuturor palielor ființei umane de ambianță în care își duce ea astăzi existența, au propulsat în planul prim de preocupări al științelor biologice, psihologice și sociale, problema factorilor de carență, a măsurilor de prevenire și a acțiunilor pentru refacerea potențialelor de orice gen, diminuate. Cercetările de acest fel răspund unei comenzi sociale directe sau uneia pe care omul de știință și-o fixează singur, în dubla sa calitate, de căutător și de in- neindiferent la destinul celorlalți. La starea și și sarcinile colectivității.

Este un domeniu prin însăși natura sa plurivoc și în care doctorul psihopedagog Ion Străchinaru, după ani de cercetări laborioase, pătrunde din nou, cu recenta sa carte, hotărît să nuanțeze, să disocieze să precizeze, ceea ce, pe un teren atât de stufos, presupune în egală măsură, analiză, minuțiozitate și sinteză, viziune de ansamblu.

Bogata literatură de specialitate consultată de autor, l-a ajutat indirect, obligîndu-l în loc de a prelua, să-și demarce poziția personală. În căutarea unei metode obiective și a unei terminologii unitare, reflectînd și investigînd direct, el a ajuns la concluzia că din sfera difuză a „tulburărilor de comportament”, se desprinde un perimetru mai restrîns și mai clar, al „devierilor de conduită” ale copiilor care poate fi studiat cu ajutorul unor criterii psihopedagogice, însoțite de anchete sociale și de investigații medicale.

Prin conduită, I. Străchinaru înțelege comportamentul în sensul de atitudine dobîndită doveditoare pentru gradul de integrare socială. În lumina unei astfel de concepții, conduitele deviate aparțin anomaliilor de caracter, de personalitate, vieții relaționale a copilului.

Dar dacă esența devierilor de conduită este, după cum se

vede, în ultima analiză, psihică, factorii lor patogeni provin din mediul familial, școlar și social în întregul, iar manifestările lor reprezintă abateri morale-sociale și afective raportate copilului cu ambianța.

Odată prîntate pe teritoriul ce le este propriu și care indică totodată demersul logic necesar pentru a le cunoaște, devierile de conduită apar ca manifestări relativ organizate în forme de „repliere” (depresiuni, minusuri afective, slăbiciuni de voință) sau de „afirmări” întempestive (impulsivitate atitudinală revindicativă, dominante, delictuoase).

Arta disociativă și finetea în analiză îl ajută pe I. Străchinaru să discute scrupulos etiologia fenomenelor de deviere, să măsoare la amănunt ponderea factorilor organici predispozanți și a factorilor psihogeni, de proveniență temperamentală și caracterială, dar care se actualizează sub influențele non-educative sau de-a dreptul patologice din mediu. Nefiind provocată direct, ci numai eventual facilitată de un fond biologic deficitar, devierea de conduită se instalează, drept urmare a absenței sau greșitei educații din școală și din familie, ca personalitate dezvoltată insuficient sau deformată.

Autorul și-a elaborat și ve-

rificat concepția cu ajutorul unei metodologii, în care studiul clinic destinat să depisteze tulburări de caracter cu substrat organic a fost însoțit de investigarea psihologică pentru stabilirea deficitelor intelectuale, afective și volitionale, precum și de ancheta socială (și nu sociologică, după cum se afirmă în volum) a mediului familial și extrafamilial. Obținînd și concursul personalului didactic, el a cercetat un lot de 3700 de copii din 112 clase ale școlii generale obligatorii (I—VIII), ajungînd la concluzia că în proporție de 75% devierile de conduită erau de proveniență sociopsihogenă.

Din acest punct, lucrarea, prin partea ei aplicativă, intră în domeniul pedagogiei speciale, în care dr. I. Străchinaru, pe baza unei îndelungate frecvenții, se mișcă la fel de ușor ca și în cel al psihologiei medicale. Ceea ce apare însă aici în plus, este spiritul practic, de organizare și un optimism funciar, cu o serioasă acoperire în datele provenite din cercetare.

Subsumînd acțiunea de corectare sferii largi a educației morale dr. I. Străchinaru îi conturează liniile și principiile aplicabile în cele două mari categorii instituționale, — școala generală obligatorie și școlile după părerea sa impropriu numite „de reeduca-

re”. Dintr-o dată, lucrarea devine interesantă și utilă pentru personalul didactic. Ea pune în lumină ce uriașă risipă de energie, lipsită adevăratei rezultate, reprezintă încercările tardive de îndreptare, care, dacă ar fi fost făcute la timpul potrivit ar fi necesitat eforturi mai mici și ar fi prezentat mai multă siguranță de succes. În același timp sînt nominalizate devierile corectabile în școală, prin metode și mijloace pedagogice, care încep cu depistarea „stărilor precaracteriale” și continuă, printr-o dozare diferențială a autorității și libertății, cu însușirea culturii, cu exercițiile fizice și cu îndeletnicirile manuale, în școlile de masă și în cele de îndreptare.

După cum în cazul morbidității, orientarea actuală imbină acțiunea curativă cu cea profilactică și recuperatorie, prin deținerea factorilor de sănogeneneză, tot așa și în cazul devierilor de conduită, eficiența maximă pe plan social și individual trebuie așteptată din partea mijloacelor de prevenire. Este rîndul părinților să întrevadă acum din cartea lui I. Străchinaru, urmările pe care le vor avea asupra copiilor, genul de legături afective intrafamiliale, relațiile sociale, combaterea stărilor de irascibilitate, manifestările de încredere, interdicțiile nejustificate.

Cartea lui I. Străchinaru se plasează în inima acutei probleme a relației dintre om și mediul social-cultural, pe care de fapt operează necontenit intervenții de corecție. Abordarea disfuncțiilor apărute în această relație la etapele copilăriei, implică nenumărate dificultăți, legate de combinațiile factorilor interdependentanți, la care se ataugă și caracterul proteiform al vrstei.

Efortul autorului s-a epuizat cu deplîn succes în biruirea greutăților, dar nu i-a mai lăsat disponibilități pentru dezvoltarea mai pe larg a ideii de adaptare bilaterală om-ambianță, pe care o enunță în treacănt atunci cînd se ocupă de prevenirea devierilor în școală.

Intenția aceasta există totuși în carte, chiar dacă insuficient explicată, și ea aparține omului de știință optimist, care este, desigur, la fel de încredător că omul poate schimba în binele său realitatea, în aceeași măsură în care se poate adapta și corecta pe el însuși.

VI. Krasnaseschi

1 „Devierile de conduită la copii”, Editura didactică și pedagogică București, 1969, 326 p.

**NAPOLEON
DEMITIZAT**

Trăim, pare-se, o epocă a demitizării. Spiritul contemporan se dovedește tot mai nelncrezător în considerarea principiilor și a reputațiilor transmise prin tradiție scrisă și orală.

Iată că, în chiar anul aniversării bicentenarului lui Napoleon, un istoric și literat de marcă, Henri Guillemin, nu ezită să publice o lucrare (Napoleon tel quel, Edition de Trévise) în care tinde să respice aureola ținută în jurul chipului lui Bonaparte, așa cum ni l-a transmis istoria. Curios ne apare faptul că, așa cum rezultă din alte lucrări ale sale, autorul nu este un contestator pornit, dolat cu un spirit malign. A scris fără patimă și în multe privințe a aprădit chiar memoria lui Rousseau, a lui Lamartine, Hugo, Zola ș.a. De asta acesta, însă, Guillemin se întreabă: „Căci fostul împărat i se dăvine, pe merit, recunoștința poporului francez. El nu caută să denigreze, dar începe să aducă unele clarificări și completări cu privire la portretul sufletesc, la intențiile și păreriile celui pe care-l numește „aventurier corsican”. „Am restabilit proprietatea și religia”, a spus o dată împăratul și autorul consideră că, în adevăr, aceste cuvinte rezumă întreaga sa acțiune. Grătitudinea dusă până la adorație perpetuată de biografi ar fi, deci, de esență conservatoare. Faimosul optsprezece Brumar, cînd Bonaparte a devenit prim consul, constituia deci, mai degrabă, o revenire la ordine: „pacea inimilor pentru proprietari, furnizorii și bancheri”. Demonstrația avansează prin argumentul conform căruia, îndată ce, prin blocada Angliei, s-ar fi ajuns la o asilixiere a comerțului, scăzînd profiturile, s-a și declansat pentru regimul napoleonian „inceputul sfîrșitului”. Prin urmare, împăratul este văzut mai ales ca lichidator al revoluției și, selecționînd destule mărturii, autorul vrea să pună în lumină impulsul unic care l-ar fi mînat pe acest „arivist absolut” în toate acțiunile sale.

Cît despre gloria împăratului, aceasta nu ar fi fost decît un mijloc de a obține asentimentul plebei prin diversione, făcînd-o să-și uite condiția reală, adormindu-i spiritul revoluționar. În acest sens, autorul citează și o notă a lui Napoleon către Talleyrand: „nu este nici o caie de mijloc între o Elvejie prietenă a Franței și dispașiția oricărei Elveții”.

Aspectele dezvăluite de Guillemin ale portretului lui Napoleon nu sînt noi, cel puțin unele din ele. Autorul însă și-a edificat întreaga lucrare numai pe asemenea neguții, ajungînd la o negare totală a meritelor acestui erou idealizat de biografi. Poate că, o perspectivă istorică mai largă, ținînd seama de condițiile sociale ale epocii, ar fi nuanțat aceste aprecieri prea unilaterale. Căci dincolo de stabilitatea unei ordini noi care a consolidat, efectiv, victoria împotriva regimului feudal, ar fi fost greu ca Franța să navigheze atunci către un regim mai avansat, mai ales într-o epocă în care socialismul era încă văzut în culorile utopiei. Altfel, cartea se citește cu interes și izbucnesc în ea unele momente puțin roză a unei epoci de răscruce în istoria Franței și nu numai a Franței.

Șt. M.

documente

PETRU PONI

PREȘEDINTE AL ACADEMIEI

Profesor universitar la 37 de ani (1878), Petru Poni devine academician în 1870, deci la 38 de ani. Savant de renume mondial, întemeietor al chimiei românești și unul din fondatorii mineralogiei noastre, el a fost ales în repetate rânduri președinte al Academiei Române, deținînd această funcție pînă la moartea (1925).

La conducerea înaltului for, Poni a desfășurat o activitate susținută și variată, deși tributară în parte problemelor administrative, activitate necunoscută, întrucît toate studiile monografice s-au mărginit la munca didactică și aportul științific propriu-zis. Dar bogata corespondență aflată în arhiva familiei, pusă la dispoziție de către prof. emerit dr. Margareta Poni, fiica savantului, ne ajută să surprindem aportul lui Petru Poni la conducerea Academiei, mai ales în anii primului război mondial, cînd și-a transformat locuința în depozit al prețioaselor colecții academice și a îndrumat în timpul activității celor rămași la București. Pentru ilustrare, vom reproduce din scrisorile adresate lui Petru Poni de către I. Bianu, secretar al Academiei:

Buc., 19 sept. 1916

„Vineri am citit colegilor scrisoarea D-tale, le-am arătat că după starea de acum a finanțelor Academiei putem subscrie suma de 45.000 lei, deocamdată. Aceasta s-a admis fără discuție, a fost însă multă vorbă despre contribuția cu diurnele propusă de D-ta, dar a trecut și asta. Te rog să ne comunicîi unde trimitem suma?”

Mi-ai dat procură ca să cer instanțelor de aici amînarea proceselor Academiei din cauză că avocatul este mobilizat. Deci, iată-mă și avocat. Cîntăreț de biserică am fost în anii liceului, dar avocat și militar încă nu. De aceea, te rog să mă descarci, dînd procură unui tinăr de aici bine cunoscut de mine”.

Buc., 27 sept. 1916

„Am primit eri plicul și procura, cu scrisorile către dr. Istrati, cu instrucțiuni pentru mine.

Pentru cetirea răniților din spitalele capitalei am organi-

zat la Academie un serviciu special și am împărțit cam 10.000 de cărți. Vrem să extîndem acțiunea, dacă vom putea, și la alte spitale din țară cum cer Iorga și Delavrancea.

Aici la Academie s-au ivit unele manifestări rele, dar cîtă vreme vom fi în picioare, nu le vom lăsa. Nu-ți mai spun ce și cum ca să nu te supăr fără trebuință și fără folos (...)

Buc., 2 oct. 1916

„Vinerea trecută a fost seară numai de formă. Membri prezenți puțini de tot și preocupati de valurile zilei, care domină totul.

Serisoarea D-tale către secția științifică a rămas pentru zile mai bune, pentru că președintele secției nu a venit, iar secretarul a plecat spre orizonturi mai sigure. Sigure pentru cît timp?”

Luptele cumplite pe care ai noștri le susțin de la pasul Buzăului pînă la Bran au amorsit entuziasmul...

La Iași, după îndemnul D-tale ți-am trimis 6 lăzi cu cele mai prețioase colecții ale Academiei”.

Buc., 14 oct. 1916

„Cel cîțiva colegi rămași aici au ținut astăzi o biată ședință intimă în care s-a comunicat știrea despre trecerea la cele veșnice a lui I. Sbierea, penultima rămas din cei numiți la 1866. Vicepreședintele Bogdan a ținut o scurtă cuvîntare de amintire. O telegramă a fost expediată în numele D-tale.

Alte 13 colete, ca și cele despre care ai cunoștință, vor pleca astăzi în cadrul oficial spre a fi adăpostite la D-ta. Poartă numerele 7—19. Deosebit de important e cel cu nr. 19”.

Buc., 23 oct. 1916

„Nu știu dacă și cînd ai primit scrisoarea mea din urmă privind trimiterea lăzilor de la 1 la 19. Pînă azi nu am primit de la D-ta nici o știre. Presupun că Simionescu este acolo și te ajută. Am mare trebuință pentru liniștirea mea să am știință de sosirea lăzilor la Iași, căci, cum ți-am spus, cu-

prinsul lor este foarte prețios, mai ales cel din nr. 19.

Deși fac tot ce pot spre a te scuti de osteneală, acum sînt silit să te rog a te ocupa personal de ele și să-mi scrii (mai bine prin cineva decît prin post) că le ai în bună stare (...)

Buc., 1 nov. 1916

„Scriu la ora 3 după amiază. De dimineață, între 11—12 am avut aici iar danș aerian. O bombă a căzut la 200 metri de Academie.

Am primit scrisorile D-tale de la 20 și 26 oct. după ce trimisesem pe a mea cea pornită din nerăbdare. Așa dar, deocamdată, pentru lăzile de acolo, 1—19, sînt liniștiți. Ce va fi în viitor cine poate ști? Dar aceasta nu ne tulbură de la treabă, care — vorba D-tale — acum e mai necesară decît oricînd”.

Buc., 9 nov. 1916

„Scriu în mijlocul loviturilor de tun trase asupra avioanelor inamice care se învîrt deasupra noastră, se duc și se întorc ca niște lupi care dau tircoale turmei. Dar aceste greutăți din afară tot nu mă otrăvesc din cît dificultățile interne (...). Ți trimit în copie actele respective cu rugămintea să le cercetezi și — dacă nu-ți este cu supărare — să ne trimiți în scris hotărîrea D-tale în această chestiune.

Către altcineva nu pot să-mi vărs focul și amarul. D-ta iartă și nu te supără, căci văd că nici acum ai noștri nu vor să înțeleagă slăbirea pricinuită de lipsa de ordine și de pacea personale în această biată și bună țară”.

Buc., 11 nov. 1916

„Veți fi primit scrisoarea mea de alături cu memoriul anexat în copie. Acum iar o altă rugare în legătură cu scrisoarea. Ți trimit broșura cu „Statutele și regulamentul Academiei”. Controlează citatele, chibzuiește asupra înțelesului textelor și dă judecata dumitale. Dacă crezi, poate ar fi bine să-l consulți și pe Negruzzi, care se află la Const. Cerchez la Lungani (Sirca). În orice caz, aștept părerea D-tale”.

REP.

CURTIER

În cadrul vastei acțiuni de cercetare a arhivelor din principalele capitale europene pentru depistarea și valorificarea documentelor privitoare la istoria noastră, pe care o întreprinde în mod sistematic Direcția Generală a Arhivelor Statului, recent a revenit din Belgia ADRIAN PRICOP, directorul Arhivelor Statului din Iași. Prilej pentru noi de a afla ultimele noutăți în materie de documente arhivistice.

— Scoroa imediat al șederii dv. la Bruxelles?

— Microfilmarea documentelor aflate în arhiva ministerului de externe belgian și privind perioada 1847—1920, precum și fisarea documentelor din perioada primului război mondial. E vorba, în primul rînd, de rapoarte consulare care ilustrează aspecte și stări de lucruri din țara noastră; părerile personalităților belgiene care ne-au vizitat țara; extrase din presa belgiană a timpului; în fine, memoriile ale unor oameni politici români ca Titu Maiorescu, Take Ionescu etc.

— Ce v-a atras atenția în mod special?

— Faptul că se vorbește foarte mult despre Iași, care este prezentat sub toate aspectele în anii refugului și al războiului. În al doilea rînd, simpatia de care s-a bucurat țara noastră la Belgia și respectul cu care este prezentat eroismul soldatului român. Consulii belgieni au cunoscut bine stările de lucru de la noi și le prezintă în mod foarte obiectiv.

— Valoarea acestor documente din punct de vedere istoric?

— As sublinia pe cele care atînc amănunțit culesa privitor tratatele oneroase de la Butea și Focșani, cumpararea unor politicieni români, trădările și pactările de atunci. De asemenea, acțiunile care au dus la unirea din 1918 și aspecte ale mișcărilor muncitorești din țara noastră, ca de pildă oreva din 1920. Cred că microfilmele aduse în țară vor contribui la elucidarea anumitor probleme privind evenimentele de atunci.

— Probabil că această acțiune va continua?

— Da, vom continua cercetările în Arhiva regală și la Biblioteca Albertină din Bruxelles, iar în paralel ne propunăm documentele legate de studiile unor lineri molloveni făcute în Belgia, ca de pildă filozoful Vasile Conta.

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— Lucrăm în a catalog al tuturor documentelor aflate la arhivele din întreaga Moldovă. Volumul I, programat pentru 1970 la editură, va uce pînă la 1700, cuprînzînd circa 3000 de documente. Va constitui un instrument de lucru foarte util. În paralel, întreprindem studii privind categoriile fiscale din trecutul Moldovei frîzîsi, marzili, ruptași, căpătîeri etc.).

REP.

Din noul editorial pe 1970 al Editurii Enciclopedice Române reținem cîteva titluri promițătoare, ca de pildă o cuprînzătoare bio-bibliografie Mihail Kondașenco pe care o anunță cercetătorul Al. Zub, un sericec cunosător al activității marelui istoric și om politic.

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

— În încheiere, problema nr. 1 a arhivistilor lașeni?

ISTORIA ARHITECTURII
IN IMAGINI

Casa din Iași în care a copilărit și a locuit Vasile Alecsandri, deși propriu-zis nu a fost proprietar al ei. E una din clădirile vechi ale Iașului, cu o arhitectură interesantă, dar încă nepusă în valoare.

Cel mai vechi document pe care îl avem privind proprietatea acesteia a familiei Alecsandri e „cartea lui Chiarielbasu prin care la 26 oct. 1780 i se dă lui Alecsandri bașcaeus un loc la St. Ilie ca să-și facă casă, cu plata de

bezman cite 10 lei pe an” (Arh. St. Iași Tr. 1765). După moartea vornicului Vasile Alecsandri, poezia la moșta Mirceași iar fratele său, Iancu, aceste case din Iași, împărăleală confirmată și într-o scrisoare a lui Vasile Alecsandri din 8 dec. 1856. Dar întrucît Iancu a trăit și a murit în Franța, cel care a locuit această casă a fost poezul, bineînțeles atunci cînd nu stătea la Mirceași. În schimb, Vasile Alecsandri a fost proprietar

al viei părințești de la Socola—Bucium.

În orice caz, toate amintirile de epocă îl arată pe bard ca amfizion în casele de la St. Ilie. Astfel, din acest balcon acum orientat spre str. Vasile Alecsandri, îl asculta pe vestitul Herscu care îl cînta cantoneta Herscu Boccegiul, imitîndu-l pe Matei Millo, după succesul repurat de marele actor pe scenă.

(Foto Const. Barbu)

ajuns la această viteză ar fi redusă la zero iar timpul s-ar opri.

Întrînzănea idee a lui Freinberg se bazează pe o simplă interpretare a legii lui Einstein: acesta a afirmat că: „nimic nu poate merge alt de repede ca lumina”. El nu a spus însă că: „nimic nu poate merge mai repede de decît ea. Freinberg înlocuiește în formula lui Einstein masa de renaus printr-un număr imaginar, înmîrtirea celor două cifre imaginare dînd o cifră reală mai mare decît valoarea vitezei luminii și reprezentînd energia unei particule numită de autor „tachyon” (de la grecescul tachynos=viteză). Deși transformată, legea lui Einstein este respectată: „nimic nu poate egala viteza luminii”; aceasta este o limită absolută, un zid de neclătinat. Dar acest zid are două nîrți: într-o parte se află lumea cunoscută, de cealaltă parte activează tachyonii, al căror destin înafîllit este lipsa de repaas. Practic prof. Freinberg luată pentru invizibil — omul catapultat în spațiul avînt posibilitatea de a fi re-materializat. „Mariner” 6 și 7, au transmis deja fotografii ale planetelor Marte pe care ordinarul pîmintean le-a transformat punct cu punct, ca pe niște tablouri pîntînite în imaginii. Putem astfel să ne imaginăm unor că toate caracteristicile unor corp omeneasc de pildă pot fi transmise în spațiu și apoi re-materializate. Singura problemă, aceea a vitezei „prea mici” a luminii pare să fie rezolvată de ideea profesorului Freinberg. Se va putea ajunge ușor pe Alfa Centaurului în cîteva clipe, bineînțeles dacă tachyonii se află și în altă parte decît pe masa tinărului profesor. Totuși, de cînd Freinberg a publicat teoria sa mulți fizicieni de renume s-au lansat pe urma acestor particule care refuză încă să lăsă la lumină prin metodele obișnuite. Alerta continuă.

Istoria vikingilor continuă să pasioneze opinia publică în aceluși mîsură cu seriile tele în pirate din aventurile lor militare. Astfel, la Bordeaux a fost deschis expoziția „Aurul Vikingilor”, în care sînt expuse sute de piese artistice executate din aur, argint și bronz, precum și monede aduse din toate ținuturile lumii și în special din Suedia. De ce la Bordeaux? Pentru că navigatorii vikingi au debarcat aici între 844 și 854 de cinci ori, lăsuînd aşezările locale Piesele din expoziție sînt o mărturie a relațiilor pe care vikingii le-au avut cu toate țările lumii. Incluziv cele din bazinul mediteranean și din Africa.

Orupîndu-se de această expoziție, P. M. Grand scrie în „Le Monde” că „anunțurile opere sugerează influențe dunderne, căci umbra scîrilor se proiectează în apotele acestor vikingi care vin și trec cu orleveria lor, alt de originală și de vechi”.

De asemenea, în colecția „Noaptea tîmniților” — Paris o anuntă al doilea volum de artă arhitecturală, dedicat exclusiv artel vikingilor.

„Încurcarea televizorului asupra universului comunicational al individului este înegală de la un canal la altul, de la un grup socio-demografic la altul, de la o vechime a călătîrii de televizionatori la altul”, conchide Pavel Cimpeanu în finalul studiului său „Televiziunea și universul comunicational” („Revista de filozofie” nr. 6 1969).

În scrijlini tezel sale asupra influenței negative a televizorului privind frecvența raporturilor interumane directe, autorul produce cîteva date interesante, care pot constitui punctul de plecare al unei cercetări mai ample. Astfel, la moartea generală, s-a constatat că posesorii de televizoare reduc mult vizitele, tind a se izola și se produce, deci, o diminuare a experienței trăite în favoarea celei relatate.

O statistică de ultimă oră demostrează că telespectatorii renunță la lectura presei curente în proporție de 31 la sută pentru saie și 23 pentru orășe; nu mai frecventează teatrul în proporție de 32 la sută; cinematograful, 57 la sută; manifestările sportive, 36 la sută; nu mai ascultă radio 52 la sută; renunță la lectura literară 26 la sută; la opere de studiu 18 la sută.

Precum se vede, cel mai mult este concurat cinematograful, radio-ul, manifestările sportive și teatrul.

Cercetările mergînd spre grupuri sociale și specific al locuitorilor, ca și cele legate de categoriile de vîrstă, conduc spre observații ce ar lărgi mult sfera inclusă în studiul citat.

Iată un domeniu interesant și actual care merită a fi investigat pentru a se ajunge și la soluții.

LIRICĂ CEHOSLOVACĂ

VORBELE ULTIMEI IUBIRI

Vorbele ultimei iubiri sînt simple ca firele de iarbă. Nu tremură ca plopii cînd își mișcă frunzele jumătate înfricoșate, jumătate în glumă.

Plecăciunea ierbii este ultima iubire înaintea cositului finului.

ÎNTRU VIAȚĂ ȘI MOARTE

Izvora prima stea și moartea la se-ntorcea-n noapte -n amintire.

Cîte zile are vîlul tristeții?
Cîte nopți a fulgerat speranța?

Încă nu s-a echilibrat timpul dintre noi. Încă mai caut fîntina cu chipul întelepiciunii tale.

Taci. Numai zilele în socoteala bornelor întîlnirilor noastre.

FRANTISEK GOTLIEB

GOETHE

La 22 martie 1832 a mai spus: „Deschideți ferestrele, să fie mai multă lumină!”

Apoi, cînd să vorbească el nu mai putu, scrise cu degetu-n aer, pe masă, pe genunchi, pînă cînd mina-i căzu nemișcată.

Și din ceasul acela a scris cele mai frumoase scrisori Charlottei, Minnei, Ulricăi, a compus un nou Faust, un nou Werther, o nouă știință despre culorile curcubeului. Și-au fost mai perfecte ca soarele, mai mari decît speranța.

CUCERIREA POLULUI

Pași. Pași pe pavaj, pe parchet, pe beton, pe gheața veșnică.

Pași cu rucsac-u-n spate. Pași cu soarele drept deasupra capului.

Pași din munte-n munte, din sanie-n sanie, din cort în cort, din agregat în agregat, din șurub în șurub, din mic dejun în prînz.

Pași din noapte spre zi. Aseară Edmund Hillary a atins Polul Sud.

TELEVIZIUNE

În întineric se deschid uși, apare maestrul viorii și cîntă un menueț de-argint, electronic.

Se deschid uși și intră soarele și merele se coc în mină-ți.

Se deschid uși și intră pămîntul, pămîntul pampelor, pămîntul obeliscurilor, pămîntul armatelor, pămîntul colibelor de seară, pămîntul betonistilor, pămîntul simplu. Și sintem iarăși la sfîrșit, în fața cuvintelor da și nu.

Se deschid uși, și intrăm noi înșine, ne observăm viața de la mii de mile înălțime, de la treizeci de ani lumină. Vedem energiile noastre explozive, nervii noștri de oțel îi vedem, un singur drum drept precum canalele pe Marte.

Deschidem ușa și ieșim într-o depărtare, solidă, electromagnetică.

de MIROSLAV HOLUB, (trad. N. NICORĂ)

Mie, tocmai acum, să-mi vorbîți de răposatul Francisco Real. Eu l-am cunoscut, și nu erau astea cartierele lui, pentru că el obișnuia să tace mai ales prin Nord, prin părțile lacului Guadalupe și ale Bateriel. Mai mult de trei ori nu l-am văzut, și astea în aceeași noapte, dar noapte pe care n-am s-o uit, căci atunci a venit Lujanera, așa, de chestie, să doarmă la mine, și Rosendo Juarez a plecat, ca să nu se mai întorcă din El Arroyo. Sigur că dumneavoastră vă lipsește experiența cuvenită pentru ca să recunoașteți numele ăsta, dar Rosendo Juarez Caftangiul era unul din cei mai ai dracului din Villa Santa Rita. Băiat învățat cu cuțitul, și era unul din oamenii lui don Nicolas Paredes, care era unul din oamenii lui Morel. Totdeauna venea la bordel pus la punct, cu tot argintul la el, oamenii și cîinii îl respectau, ca și gagicile de altfel; nimeni nu uita că datora două morți, folosea o pălărie înaltă, cu bor îngust, peste plețele jechoase; soarta îl răsfăța, cum s-ar zice. Băieții din Villa îi copiau pînă și felul de a scuipa. Totuși, o noapte ne-a arătat adevăratul caracter al lui Rosendo.

Pare povești, dar istoria acestei nopți a început cu o trăsură obraznică, cu roți roșii, plină-vîrf cu oameni, care umbla bălăbănuindu-se prin ulicioarele de lut uscat, printre cuptoare de cărămizi și maidane, și doi în negru dă-i cu ghitara și cu zăpăceala, și ăia de pe capră care-i ardea bici la cîinii vagabonzi care trecea prin fața pagului, și un om tăcut, cu poncho, stătea între ei, și ăsta era renumitul Corralero, și omul mergea să se bata și să omoare. Bindecuvîntată noapte, răcoroasă, ca puține, coborise coșul trăsorii, și doi stăteau pe el, de parcă pusietatea era un corso. Asta a fost prima chestie din toate, dar am aflat-o după aia. Băieții erau de mulți în salonul Judeiei, care era un sopron de tablă de zinc, între drumul spre Gauna și Maldonado. Era un local pe care puteai să-l vedeți de departe, cu lumina pe care o dădea împrejur felinarul nerușinat și cu harababura aceea. Locul modest, dar aprovizionat cum se cuvine, așa că nu lipseau muzicanții, bășturală pe cîste și dame rezistente la dans. Dar Lujanera, care era femeia lui Rosendo, era de departe cea mai. A murit, domnule, și zic că de mulți ani nu mă mai gîndesc la ea, dar trebuia văzută la vremea ei, cu ochii ăștia. S-o fi văzut, era un vis!

Rachiul, milonga, mușetelul, o înjurătură condescendentă din gura lui Rosendo și o ușoară lovitură pe spate, pe care eu voiam s-o cred semn de prietenie: chestia e că eu eram cit se poate tericic. Mi-a căzut o femeie foarte lipicioasă, care parcă-mi ghicea intențiile. Tangoul își făcea voia cu noi, și ne mina, și ne pierdea, și ne întinea din nou. Așa ne distrăm, ca în vis, cînd, deodată, mi-a părut mai puternică muzica, pentru că se amesteca cu aceea a ghitariștilor din trăsura, mereu mai apropiată. După aceea, vîntul care a adus-o a încetat, și m-am întors la corpul meu și la cel al femeii și la conversațiile de la dans. După o vreme am bătut la ușă cu multă autoritate. Apoi o linie generală, o lovitură puternică în ușă și omul era înăuntru. Omul semăna cu vocea.

Pentru noi nu era încă Francisco Real, ci un tip înalt, zdrăvăn, îmbrăcat numai în negru, cu un fular de culoarea șargului, aruncat pe umăr. Fața, îmi amintesc că era coajuroasă, de indian. Cînd a deschis, m-a lovit cu ușa. Ca zăpăciul, am sărit pe el și l-am înfipt laba în nutră, în timp ce cu dreapta scoțeam cuțitul ascuțit pe care-l purtam în răs-croiala jachetei, lîngă subțioara stîngă. N-a finut. Omul, ca să-și tacă loc, a întins urățele și m-a dat încolo, ca pe un lucru oarecare. M-a lăsat înapoi, cu mina încă suu haină, pe arma neolosită. A mers înainte, fără să se sinchisească. A mers, mai înalt decît cei pe care-i despărtea, parcă fără să-i vadă. Pimii — numai italienii cîmbișari — s-au răspîndit ca un evantai, fricoși. Asta n-a durat. În grupul următor, îl și aștepta Englezul, și, înainte să simtă pe umăr mina străinului, l-a și împins o mistrie pe care i-o ținea pregătită. Să fi văzut mistria asta și cum îl s-a urtat la toaia la cap... Stabilimentul era lung, de mai mulți stînjeni, și l-au minat ca pe Cristos, aproape de la un capăt la altul, cu lovituri, fluierături și scuipături. Mai întîi l-au ghionțit, apoi, vîzînd că nici nu se apăra, l-au lovit cu palma deschisă sau cu ciucurii inofensivi ai tularelor, băindu-și joc de el. Și păstrîndu-l pentru Rosendo, care nu se mișcase pentru asta de la peretele din fund, în care se sprijinea. Trăgea grabit din țigără, ca și cum ar fi înțeles ceea ce am văzut lîmpede după aceea. El Corralero a fost împins pînă la el, drept și însingurat, cu derbeaiei ăia fraierii în spate. Fluierat, bătut, scuipat, a ajuns în fața lui Rosendo. Atunci l-a privit și și-a șters fața cu antebrațul și a zis așa:

— Eu sînt Francisco Real, un om din Nord. Eu sînt Francisco Real, căruia i se spune El Corralero. Eu l-am lăsat pe nenorocicii ăștia să ridice mina asupra mea, pentru că eu caut un bărbat. Umblă pe aici niște mincinoși, zicînd că în locurile astea s-ar găsi unul vestit cuțitar și bătuș, de-i zic Caftangiul. Vreau să-l întîlnesc, ca să mă învețe pe mine, care sînt un nimic, ce este un om curajos și viteaz. A spus astea, și nu și-a luat ochii de pe el. Acum îi strălucea, în mina stîngă, un cuțitoi, pe care sigur îl țineu în mîncă. Împrejur se risipeau cei care împinseseră și toți îi priveau pe cei doi, în liniște. Pînă și nutra mulțărului orb care cînta din vioară privea într-ocol.

Între timp, aud că se mișcrau în spate, și văd în ușă șase sau șapte oameni, care erau

gașca lui El Corralero. Cel mai bătrîn, un tărănoiu cu pielea tăbăcită, cu mustața căruntă, a înaintat și a rămas cu orbit de atîtea femei și atîta lumină, și s-a descoperit cu respect. Ceilalți păzeau, gata să între să taie, dacă jocul nu era curat. Ce pătea, între timp, Rosendo, că nu-l călca în picioare pe laudărosul ăla? Tăcea mai departe, fără să ridice ochii. Trabucul nu știu dacă l-a scuipat ori l-a căzut din gură. La urmă, a putut să îngîine citeva cuvinte, dar atît de încet, că noi, de la celălalt capăt al salonului, n-am auzit nimic. Francisco Real l-a provocat din nou, și el iar a refuzat. Atunci, cel mai lîndrîntre străini a fluierat. Lujanera l-a privit cu ură și și-a făcut loc și s-a dus la omul ei și l-a pus mina în piept și l-a scos cuțitul gol și l-a dat cu vorbele astea:

— Rosendo, cred că îți ce trebuie să faci. La înălțimea acoperișului, era un fel de fe-reastră lungă care dădea spre pîrlu. Cu a-mindouă mîinile a primit Roseado cuțitul și l-a cercetat, ca și cum nu l-ar fi recunoscut. Deodată, s-a ridicat pe vîrfuri și a zburat cuțitul în urmă și s-a pierdut afară, în Maldonado. Am simțit ca un frig.

— De scribă nu te tai — a zis celălalt, și a ridicat mina să-l lovească. Atunci Lujanera l-a oprit și i s-a aruncat de gît și l-a privit în ochii aceia și l-a zis:

— Lasă-l pe ăla, că ne-a făcut să credem că era bărbat.

Francisco Real a rămas perplex un timp și apoi a îmbrățișat-o ca pentru totdeauna și le-a strigat muzicanților să dea drumul la tango și milonga, și celorlalți din bombă, să dansăm. Milonga s-a întins ca un incendiu, de la un capăt la altul. Real dansa foarte grav, dar fără nici o strălucire, stăpinînd-o deja. Au ajuns la ușă și a strigat:

JORGE LUIS BORGES

casa

cu felinarul roșu

— Faceți loc, domnilor, că o duc adorată! A spus, și a ieșit îmbrățișat, ca în frămîntarea tangoului, ca și cum l-ar fi pierdut tangoul.

— Trebuie să mă fi îmbujorat de rușine. Am dat citeva ture cu o femeie și am lăsat-o în mijloc. Am născocit că era din cauza căldurii și a inghesuleii, și m-am scurs pe lîngă perete pînă la ieșire. Frumoasă noapte, da' pentru cine? La colțul străduței, era trăsura, cu perechea de ghitare stînd drepte pe bănci, ca creștinii. M-am amărît că le lăsașu așa, ca și cum nici de borfași nu eram buii. Am prins curaj vîzînd că nu însemnam nimic. Am pus mina pe garoafa de la ureche și am aruncat-o într-o băltă, și am rămas o vreme privind-o, ca să nu mă mai gîndesc la nimic. Aș fi vrut să fiu dintr-o dată în ziua următoare, aș fi vrut să ies din noaptea asta. Atunci, cineva m-a înghionțit; am simțit aproape o ușurare. Era Rosendo, care o întindea din cartier, singur.

— Totdeauna o să stai în drumul oamenilor, flocoșule — a bombănit, ca să se ușureze, sau într-o doară. A luat-o prin partea cea mai înfunecată din Maldonado; nu l-am mai văzut de atunci.

— Priveam la lucrurile astea, ale întregii vieți — cer să-ți ajungă, pîrlul care se frămînta singur acolo jos, un cal adormit, străduța de lut, cuptoarele — și mă gîndeam că eram și eu o buruiiană, crescută între mătasea broaștei și oseminte. Ce să iasă din gînoiiu ăsta, — jalăgîșoși, dar slabi la bătaie, numai gură de el? M-am gîndit, apoi, că nu, cu cit e cartierul mai nenorocit, cu atît mai mult trebuie să fii pus la punct. Cunoși? Milonga te zăpăcea, și era zgomet în case, și vîntul aducea miros de capri-foi. A dracului de frumoasă noaptea. Erau stele, să ametești privindu-le, unele peste altele. Eu mă străduiam să simt că treaba aceea nu însemna nimic pentru mine, dar lasitatea lui Rosendo și curajul nemaipomenit al străinului nu-mi țeseau din mînt. Pînă și de o femeie pentru o noapte își făcuse rost omul înalt. Pentru asta și pentru multe m-am gîndit, și poate pentru toate, pentru că Lujanera era treabă serioasă. Dumnezeu știe pe unde or fi apucat. Poate că erau în vreau șant.

Cînd am ajuns înapoi, dansul continua. Făcîndu-mă mititel, m-am amestecat în grămada și am văzut că dintre ai noștri o băgase pe mîncă și că nordicii dansau împreună cu ceilalți. Nici ghionțiri, nici pumni — numai respect și eleganță. Muzica părea adormită, femelle care dansau cu cei din Nord, tăceau mîlc.

Eu mă așteptam la ceva, dar nu la ce s-a întîmplat.

Afară am auzit o femeie care plîngea, și apoi vocea cunoscută, dar liniștită, chiar prea liniștită, ca și cum n-ar fi fost a unui om, spunîndu-l:

— Intră, femeie — și apoi alt hohot de plîns. Apoi, vocea care-și pierdea răbdarea.

— Deschide, îți spun, deschide, tiritură lepădată, deschide, căte! Atunci, s-a deschis, tremurînd, ușa, și a intrat Lujanera, singură.

A intrat supusă, ca și cum o mina cineva. — O trimite un strigoi, a zis Englezul.

— Un mort, prietene — a spus atunci El Corralero. Fața îi era ca de bețiv. A intrat, și în locul pe care l-am făcut, ca înainte, a pășit ameiț — teapăn, fără să vadă, și a căzut dintr-o dată ca un stîlp. Unul din cei care veniseră cu el l-a întors pe spate și l-a făcut pernă din poncho. S-a murdărit de sînge. Am văzut atunci că avea o rană adîncă în piept; sîngele murea și înnegea un jabou roșu aprins pe care nu-l observasem înainte, pentru că-l ascundea fularul. Pentru primul ajutor, una dintre femei a adus rachiul și niște cirpe arse. Omului nu-i ardea să explice. Lujanera îl privea ca pierdută, cu mîinile atîrînd. Toți o întrebau din ochi și ea a reușit, pînă la urmă, să vorbească. A spus că, îndată ce a ieșit cu El Corralero, s-au dus pe cîmp, și deodată pică un necunoscut și-l chemă că nebunu să se bată și că ea jură că nu știe cine e și că nu e Rosendo. Cine s-o creadă?

— Omul, la picioarele noastre, murea. Mă gîndeam că nu l-a tremurat mina celui care l-a aranjat. Omul, însă, era tare. Cînd a ciocănit, Julia tocmai umpluse niște cești cu maté, și ceștile au mers din mînă în mînă și s-au întors la mine, înainte să moară. „Acoperi-ți-mi fața” — a spus încet, cînd n-a mai putut. Îi rămînea mindria, și n-ar fi consimțit să ne chiorim la agonia lui. Cineva l-a pus deasupra pălăria, care era foarte înaltă. A murit dedesubt, fără un geamăt. Cînd pieptul aplecat a încetat să mai urce și să coboare, s-au îndemnat să-l descopere. Avea aerul acela obosit al morților, era printre cei mai curajoși oameni din acea vreme, de la Batterie pînă în Sud; cînd l-am știut mort și mut, nu l-am mai urit.

— Ca să mori, nu e nevoie decît să fii viu

— a spus una din grămada și alla, tot îndurată.

— Atîta trufie la om, și, în urmă, nu folosește decît să adune muște.

— Atunci nordicii și-au spus ceva încet, și după aceea, doi deodată au repetat tare:

— L-a omorît femeia.

— Unul i-a strigat în față că era ea, și toți au înconjurat-o. Am uitat că trebuia să fiu prudent și am țîșnit ca un fulger în fața lor. De zăpăceală, aproape să mă dau pe față. Mulți mă priveau ca să nu zic toți. Am spus cu încetinelă:

— Uitați-vă la mîinile femeii ăsteia. Ce curaj, ce inimă ar trebui să aibă ca să înfigă un cuțit?

Am adăugat cu un dezgust elegant:

— Cine să fi visat că răposatul, care, cum se zice, era rău în cartierul lui, avea s-o termine așa, pe neașteptate, și într-un loc în întregime mort, ca ăsta, unde nu se întîmplă nimic, cînd nu pică vreunul din afară ca să ne distrăm și să-l scuipăm după aceea.

Pielea nu cere nimănui bătaie.

Între timp, creștea în pustietate un tropot de cai. Era poliția. Unul mai mult, unul mai puțin, dar fiecare avea motivele lui ca să n-aibă de-a face cu el, așa că au hotărît: că mai bine era să arunce mortul în riu. Vă veți fi amintit de fereastra aceea olungită prin care a trecut, într-o clipă, pumnalul. Pe aici a trecut, mai apoi, omul în negru. L-au ridicat cu toții, și de cite fleacuri și bani mai avea, l-au ușurat mîinile acelea, și unul l-a tăiat un deget, ca să-i scoată înelul. Bîșnițari, dom'le, că așa săreau pe sârmanul mort fără apărare, după ce l-a aranjat altul, mai bărbat. O dată au împins, și apa lute și răbdătoare l-a luat. Ca să nu plutească, nu știu dacă i-au scos viscerele, pentru că am preferat să nu mă uit. Cel cu mustața gri nu mă slăbea din ochi. Lujanera a folosit prilejul ca să plece.

Cînd și-au aruncat ochii oamenii legii, dansul era destul de animat. Orbul cu vioara trăgea niște habanere de cele care nu se mai aud. Afară se crăpa de ziuă. Niște stîlpi de nandubay pe o culme de deal păreau a sta singuri, pentru că sîrmele subțiri încă nu se vedeau.

Eu am plecat liniștit la casa mea, care era la al treilea colț. Ardea în fereastră o lumină, care s-a stins de îndată. Jur că m-am grabit să ajung cînd mi-am dat seama. Atunci, Borges, am scos din nou cuțitul scurt și ascuțit pe care-l purtam aici, în jachetă, la subțioara stîngă, și l-am privit iarăși, și era ca nou, inocent, și nu rămăsese nici o picătură de sînge.

traducere de IOSIF ABRAMOVIĆ